Kenyeres Zoltán

Levél a visszahumanizálásról

Világosan látod a recepció alakulását, s ez komoly hozzájárulás az esetleges jövőbeli értelmezések kiindulásához.[1] Bata Imre, Tamás Attila meg én még akkor kezdtünk el foglalkozni Weörös költészetével, amikor a marxista esztétika uralmi (hatalmi) helyzetben volt. Én valóban a neokantiánus Hartmannál találtam olyan fogódzót, amely esztétikailag értelmezhetővé tett olyan poétikai jelenségeket, amelyeket egy hegeli-lukácsi úton el kellett volna utasítanom. Szilágyi Ákos nagyszerű tanulmánnyal lépett be az értelmezési hagyományba, jól látod a jelentőségét, de a maga idejében, első pillanatra megdermedtünk tőle: az ornamentalitás, mint szubsztanciális „ottlévő" az ellenségek közé tartozott. Ilyesmiktől próbáltuk menteni Sándort, mint ahogy a Hamvas bélyegtől is igyekeztünk menteni. Később persze eloszlottak ezek a félelmek, s én is beláttam Ákos álláspontjának lehetőségeit. (Én – Király István! unszolására – 1981-ben írtam a könyvemet, 60–70-es évekbeli előmunkálatok után. Az 2013-as kiadáshoz pár dolgot hozzáírtam, kissé kibővítettem, de a lényege változatlan maradt.)

A munkám közben már hódított a strukturalizmus, amelynek fogalomrendszerével ugyancsak ki lehetett kerülni a marxista frazeológiát, aztán pedig megjelent a hermeneutikai megközelítés a későheideggeri nyelvfilozófiák (Gadamer, Jauss stb.) belátásaival. Ez sok szempontból fontos előrelépés volt, igényesebbé tette az elméleti-módszertani gondolkodást, de elég agresszív módon jóformán törölt, kiiktatott a tudományból minden megelőző megközelítést, aztán szinte észrevétlen egybefonódott a logocentrizmus derridai dekonstruálásával. Maga alá gyűrte az irodalomtörténet-írást, aztán egy-két évtized alatt önálló tudományággá változott, és ma már a filozófiai tudományok minőség-ellenőrzése alá tartozik. Nemcsak lehetséges, hanem szükséges is, hogy az irodalomkutatás továbbra is együttműködjék vele, de csak saját szempontjainak érdekében. Ez a nyelvi-filozófiai irány még nem adta fel a kibontathatóság és értelmezhetőség hitét, a rákövetkező újabb irányok éppen az értelmezhetőségbizalmat számolják fel. A mai, még nevenincs posztposztmodern irányok, az analitikus filozófiák, Popper, Gödel, Lakatos Imre stb. felületes értelmezése nyomán dekonstruálják a dekonstrukciót, és egy mindenre kiterjedő kontingencia-fogalmat tételezve eljutnak a metafizika-tagadás ab-

[1]Email levél Falusi Mártonnak. Tanulmánya: *Modern? Posztmodern? Orfeuszi? Próteuszi? (Fogadtatástörténeti dilemmák a Weöres-életműben*, Hitel, 2017. decembe,114–128.

szolút fokára. Innen egy lépés csak, hogy átlendüljenek egy új metafizikába, ahol paradoxon módon az esetlegesség és az egyenértékű értelempluralitás lesz a kötelezően elfogadott és mozdulatlan lényeg.

Mi lehet a teendő? Én azt szűröm le belőle, hogy az irodalomról való vélekedést (az ennek a vélekedés-korpusznak a szcientizmus nevű fekete lukba zuhanása előtt) el kell menteni a szépirodalom felségterületére. Át kell lépni ezt a határt. Ne elvont tudományt csináljunk a művészetből. Próbáljunk meg a művészetről elnevezések nélkül gondolkodni, próbáljuk meg a gondolkodást – szemben Heidegger véleményével[2] – igenis elmenekíteni a költészetbe, úgy, ahogy Hölderlin írta: „…dichterisch wohnet der Mensch…". Próbáljuk meg visszahumanizálni az irodalomról való vélekedéseket, vissza a szubjektivitást is magában foglaló, társalgási értékmezőbe az eldologiasodott, kívülséggé vált objektívás elől.

Élmény? Benyomás? Igen! Tudom, ezeknek a szavaknak a leírásához már évtizedek óta elszánt bátorságra van szükség, ezek a szavak régóta megvetés tárgyai. És mégis. Mert az élmény nem kizárja, hanem közel hozza a tudatot, a tudat játékterében „lakozik". Medializálható és kommunikatív, hogy mai szavakat is leírjak itt, a pont előtt.

2017

Megjelent: Kenyeres Zoltán: Harmadik csöngetés
Savaria University Press, 2018.

[2] vö. Martin Heidegger: *„…költőien lakozik az ember…" Válogatott írások*, Bp. 1994. 163–164.